

KORUMA POLİTİKALARINDA YENİ YAKLAŞIMLAR...

Prof. Dr. Metin SÖZEN
ÇEKÜL Vakfı Başkanı

Her alanda dünü-bugünü-geleceği gözden geçirdiğimiz günleri, Yirminci Yüzyıl'ı arkada bırakalı çok olmadı. Yirmibirinci Yüzyıl'ı da, benzer biçimde akla gelenlerle-gelebileceklerle karşıladık. Geçmişin sorunlarla yüklü günlerini unutmayı, önümüzü sağlıklı görmek için ulaşabileceğimiz alanları belirlemeyi, bir an olsun dumanlı ortamdaki kendimizi arındırmayı yeğlediğimizde, umutsuzlukları aralama gücümüzün henüz bitmediğine kendimizi inandırır olduk. Kısa da olsa bu duyguyu diri tuttuğumuzda, biliyoruz ki önümüzü görmek kolaylaşmaktadır.

Önümüzü sağlıklı görmemiz için, hepimizin üzerinde yoğunlaştığı bir konuya, **“doğal ve kültürel varlıkların geleceğe geliştirilerek aktarılması”** konusuna öncelik tanıyalım. Soğukkanlı düşündüğümüzde, olumlu cevap vermenin güçlüğünü yaşayacağımızı biliyoruz. Çünkü farklı biçimde dünyanın her köşesi, çevre sorunlarına, kültürel kimlik çöküşlerine tanık oldu. Ülkemiz, doğasının özelliği, kültürel varlıklarının yoğunluğu ve zenginliği nedeniyle, bu baskıyı üzerinde daha farklı hissedenden ülkeler arasındaydı. Olumsuz gelişmelerin hızından dolayı, zaman zaman bilinçli insanlarımızın kaygıları, umutsuzluk boyutlarına bile ulaştı. Bu ortamdaki sıyrılmayı umut ışığının sınırlı alanından önümüzde duran gündeme baktığımızda, sözün henüz bitmediği, alınacak önlemlerin henüz tükenmediği görülecektir.

Böyle durumlarda gelişmeleri belirli ana başlıklar altında düşünmek, ortak doğrularda buluşmayı kolaylaştırır. Eğer konuyu kentsel ortama taşıyacaksak, önce **“doğal”** varlıklardan başlayarak **“kültürel”** varlıklara, bunlara dayalı **“eğitime”**, **“örgütlenmeye”**, nitelikli **“tanıtıma”** uzanan bir yol izlememiz yararlı olur. Çünkü bu konuda **“yeni yaklaşımları”** egemen kılacaksak, olanakları çok yönlü araştırmamız, olaya bütüncül bakmamız gerekir. Bu konuda dünyada yıllardır geliştirilen değerleri göz ardı etmeden, eğitim kurumlarının deneyimlerini dikkate alarak uygulamaların ulaştığı sonuçları irdelediğimizde, tüm emeklerin **“doğruyla-yanlış arasında”** bir noktada durduğunu görürüz. Bu, hepimizin doğrularını gözden geçirmesini gerektirecek nitelikte yeni bir gündemi birlikte getirmektedir. Çünkü üzerinde durduğumuz konu, toplumumuzun ve dünyanın yaşama sevinci, kendimizi ve dünyamızı ne oranda ciddiye aldığımızın göstergesidir. Parlak sözcüklerin, kılı kırk yaran bilimselliğin arkasına sığınmadan, günümüzü ve geleceği kimlikli kılacak doğrularda buluşmaktır.

Önce bu gündem değişmelidir...

Arkasında derinlikli bir uygarlığın sorumluluğunu taşıyan coğrafyalar, bu sorumluluğa uygun bir gündemin sahibi olmalıdırlar. Binlerce yıllık birikimi, tüm coğrafyalar da varlık nedeni olarak görmelidirler. Ulusumuz, bu sorumluluğun bilinciyle, Anadolu

coğrafyasını nasıl evrensel boyutta ele aldığını daha Cumhuriyetin ilk yıllarında, Yirminci Yüzyıl'ın başlarında, tarihe-kültüre-kimliğe verdiği önemi, oluşturduğu kurumlarla belgelemiş bulunmaktadır. Olanlar Yirminci Yüzyıl'ın ikinci yarısında oldu. Şimdi bize düşen, bu olumlu-olumsuz deneyimlerin ışığında, dünyadaki yanlışların üzerine gidecek “**haklılığa**” gündem oluşturmak, öncü bir kimlikle dünyanın önüne çıkmaktır. Değişmesi artık kaçınılmaz olan “**anayasamızın**” ana maddesini, “**doğa-insan-kültür**” bütününü sağlıklı yaşatacak biçimde donatmaktır. İnsanımızı, dar gelen kavramlarla tutsak kılmamaktır.

Kamu-özel-yerel-sivil birlikteliğine dayalı koruma...

Yarım yüzyıl içinde yaşadıklarımız ve gördüklerimiz, büyük bir “**bedel**” ödediğimizin somut işaretleridir. Demokratikleşmeyi açılmak-saçılmak, katılımı kamplaşmak sandık. Oysa doğal-kültürel varlıklar, birlikteliğin, doğrularla-yeniliklerle donatılmış kuşakların yetiştirilmesinin ana kaynağını oluşturur. Bu noktada kamu kurumlarının ortak bir başlık altında buluşması gerekirdi. Böyle bir süreçte tüm sorumluluğu ve yükümlülüğü Kültür Bakanlığı'na bırakmak, sorumluluktan kaçmak anlamına gelmektedir. Çünkü yaratılacak değer, ülkenin kimliği, ülkede işlerin düzeyli geliştiğinin işareti olacaktır. İçişleri, Milli Eğitim, Turizm, Orman, Çevre bakanlıkları başta olmak üzere tüm bakanlıklar, yerel yönetimler, ülkenin her yerinde bilimin egemen olması için kurduğumuz üniversiteler, varlıklarını neye borçludurlar? Toprak elden gitti mi, hava-su niteliğini yitirdi mi, onların gücüne dayalı üretilmiş- toprağın altında ve üstündeki- kültürel varlıklar, kimliğimizi açıklamaya nasıl katkı sağlayacaklar, bizleri inceliklerle nasıl donatacaklar? Bu güçleri özgür ortamlarda bir araya getirmeye çalışan sivil toplum örgütleri, kendilerini nasıl geliştirecek, günlük rüzgarların baskısından sıyrılıp “**etik değerleri**” ülkede ve dünyada nasıl egemen kılacaklar? Artık her şeyin ellerinde toplanması için dünyanın ayağa kalktığı özel kesim, kendisini aşan bu tarihsel-kültürel sorumluluğu ne oranda yüklenebilecek, herkesin paylaşması gereken birikimi farklı ortamlara hangi nitelikleriyle taşıyabilecekler? Bu sorular çoğaltılabilir. Ulaşmak istediğimiz temel hedef, herkesi yarım yüzyıldır unuttuğumuz temel kavramlarda buluşturmak, somut örneklerle görünmeyen gücün büyüklüğünün ne anlama geldiğini kanıtlamak. Katılım, “**katılalım**” demekle olmaz. Doğru hedeflere, bilinçli-bilgili-birikimli-özverili kişiler-kurumlar-kuruluşlarla ulaşılır. Sanırım bu yolda öne çıkma duygularından arınmış kadroların almış olduğu yol, bunun bir özlem olmadığını gösterecek boyutlara ulaşmak üzeredir. Bilgiyi bilince ve uygulamaya dönüştüren örgütlenmelerin sonuçlarının uluslararası ortamlarda da uç vermeye başlaması, kültürel kimlik arayışlarında ülkemizin köklü birikiminin, tüm görünür yanlışlarımıza rağmen henüz tükenmediğinin işaretidir. Böyle bir ortamda bir araya gelen inançlı kesimler, kısa sürede alınan yolun, azımsanmayacak ölçülere ulaştığını kanıtlamaya çalışmaktadırlar.

Ülke-bölge-havza-kent ölçeğinde koruma...

“**Türkiye’de Tarihi Kent Dokularının Korunması ve Geleceğe Taşınması**”, bütün içinde değişik ölçeklerde birbirleriyle ilişkileri sıkı kurulmuş, temel hedefleri belirlenmiş bir tasarımın ürünü olmalıdır. Kuşkusuz bu, neyi-nerede-hangi kadrolarla sağlıklı gerçekleştireceğini bilen kararlı yönetimlerin varlığına bağlıdır. Çizdikleri hedeflerin doğruluğu kadar, dayandıkları güçlerin tutarlığı da önemlidir. Ülkemizde

birikimli insan konusunda sorun yoktur. Sorun, böyle bir ortamın oluşmaması konusunda inatla direnen direnç odaklarındadır. Bu direncin yıllardır ülkemizi hangi noktalara sürüklediği de ortadadır. Çektiğimiz sıkıntılara sorumlu aramayı bir yana bırakırsak, yanlışlardan öğrendiklerimizle doğruları bulmaya çalışırsak, öncelikli hedefimiz, sağlam-sağlıklı verilerle birlikte hiç zaman yitirmeden sonuca ulaşmaktır. Doğal-kültürel bütünlüğe gidişte, çağdaş yöntemlerle ve değişik ölçeklerde tasarımlarla, o hep sözünü ettiğimiz gerçek katılımı sağlamaktır. Bunun gerçekleşmesi, kamu-özel-yerel-sivil birlikteliğe dayalı olduğu zaman, gerçek katılım, gerçek demokratikleşme, sağlıklı hukuk devleti kimliğimiz, doğanın ve kültürün sağladığı kalıcı değerlerle gelişir, süreklilik kazanır.

Ülkemizin değişik bölgelerinde kent ve havza boyutunda “**Doğal-Tarihsel-Kültürel Varlıklar Bütününe Doğru**” başlığı altında sürdürülen çalışmalar, daha şimdiden ilgili bakanlıkları, yerel yönetimleri, özel kesimi, sivil toplum örgütlerini bir araya getirerek, güvenli ve kalıcı bir ortamın yaratılmasını sağlamış, sınırlı olanaklarla umulanın çok üstünde sonuçlara ulaşılmasına neden olmuştur. Ülkenin farklı bölgelerinde, bölgenin koşullarına uygun denenen yöntemler ve alınan sonuçlar, diğer bölgelere aktararak, ülkenin çeşitliliğe dayanan zenginliği daha belirgin olarak görülmeye başlamış, ilgili üniversitelerin-sanatçıların-zanaatçıların her alanda ve her aşamada varlığı, uygulamaya dönük çok yönlü eğitimin ülke gerçeklerine yaslanmasının önemini, bir kez daha ortaya koymuştur. Bu bir bakıma tüm kurum-kuruluş-kişilerin birlikte kendilerini gözden geçirmesine, gözükmeyen güçlerini ölçmelerine de ortam hazırlamıştır. Doğal ve kültürel değerler açısından bölgeler arası dengesizlikten uzak bu yaklaşımlar, yönetimlerin sorunları çözmeye ellerindeki olanağı nasıl kullanmaları gerektiğini de ortaya koymaktadır. Hiç kuşkusuz, bu tür girişimler, özveri ister, birikim ister, yerel-ulusal-evrensel boyutlarda geliştirilmiş kavramlarla, karşılaşılan gerçekleri birlikte değerlendirmeyi, birlikte geleneğe dönüştürmeyi kaçınılmaz kılar.

Sonun başlangıcı...

Yarım yüzyıldır hep birlikte yitirdiğimiz doğruları arıyoruz... Doğrulara yaslamaya çalıştığımız, tarihimizi, dilimizi, evrensel boyutlar içeren kültürümüzü arıyoruz... Korumaya-geliştirmeye-yaşatmaya çalıştığımız doğamız, kültürel varlıklarımız, yaşama sevincimizin yeşerdiği kentlerimiz, artık bilincimizin ölçüldüğü alanlar oldular... Bizim bu alanlara “**yaklaşımımız**”, nasıl bir “**hemşehri**”, nasıl bir “**yurttaş**”, nasıl bir “**dünyalı**” olduğumuzun da göstergesi... Bu nedenle “**Yirmibirinci Yüzyıl**”, hepimize ortak sorumluluklar yüklüyor, birlikteliğe dayalı yeni güç odaklarıyla, gecikmeden somut uygulamalara yönelmemizin kaçınılmazlığını vurguluyor... Doğal ve kültürel değerleri çok zengin bir ülke olarak bu sorumluluğun büyüklüğünün bilincinde olmamız gerekiyor... Yanlışları çok yaptığımız için, deneyimlerimizle kendimizi ve toplumumuzu hızla doğrularda buluşturabiliriz....

Kısacası, “**küreselleşme**” sözcüğüne değişik anlam yükleyenlere, “**kültürel kimliğimizle**” cevap verebilecek birikimimizi henüz yitirmediğimizi göstermemiz gerekiyor...

2 Şubat 2002